

Openingstekst: Sytze de Vries

Koester de namen die wij hier gedenken,
Dat zij geborgen zijn in uw genade,
Dat zij gekend zijn bij U en bij ons.

Lezing: Jesaja 65: 17-25

Zie, Ik schep een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.
Wat er vroeger was raakt in vergetelheid,
het komt niemand ooit nog voor de geest.
¹⁸Verheug je voor altijd en jubel om wat Ik schep.
Ik herschep Jeruzalem in een jubelende stad
en schenk haar bevolking vreugde.
Dan zal Ik over Jeruzalem jubelen
en me verheugen over mijn volk.
Geen geween of geweeklaag wordt daar nog gehoord.
Geen zuigeling zal daar meer zijn
die slechts enkele dagen leeft,
geen grijsaard die zijn jaren niet voltooit;
want een kind zal pas sterven als honderdjarige,
en wie geen honderd wordt, geldt als vervloekt.
Zij zullen huizen bouwen en er zelf in wonen,
wijngaarden planten en zelf van de opbrengst eten;
²²in wat zij bouwen zal geen ander wonen,
van wat zij planten zal geen ander eten.
Want de jaren van mijn volk
zullen zijn als de jaren van een boom;
mijn uitverkorenen zullen zelf genieten
van het werk van hun handen.
²³Zij zullen zich niet tevergeefs afmatten
en geen kinderen baren voor een verschrikkelijk lot.
Zij zullen, met heel hun nageslacht,
een volk zijn dat door de HEER is gezegend.
²⁴Ik zal hun antwoorden nog voor ze Mij roepen,
Ik zal hen verhoren terwijl ze nog spreken.
Wolf en lam zullen samen weiden,
een leeuw eet stro, net als een rund,
en een slang zal zich voeden met stof.
Niemand doet kwaad, niemand sticht onheil
op heel mijn heilige berg – zegt de HEER

Overweging

Lieve mensen,
Op een verdrietige dag als deze, wanneer we samen herdenken hen, die niet meer onder ons zijn,
willen wij nadenken over woorden van hoop. Want de mensen, die we herdenken, hebben niet

tevergeefs geleefd. Zij waren geliefd, zij hadden een vader en een moeder, zij hoopten en droomden, zij handelden, bouwden op, brachten bij elkaar, leerden met tegenslagen om te gaan, overwonnen tegenslagen, gaven op hun beurt anderen moed en troost. Zo'n bemoedigend visioen is Jesaja 65.

Een toekomstvisioen waarin een profeet in de traditie van Jesaja verder bouwt op de gedachte van de universalisering van het verbond van de Eeuwige met zijn volk, de altijd weer indrukwekkende verbreding van het heil van de Eeuwige van één volk naar de hele wereld. De christelijke kerk heeft dit deel van Jesaja altijd liefgehad. Dromen en visioenen, kritische profetie tegen de heersers van de tijd, metaforen van beter en nieuw leven gaven troost in oorlog en chaos. Gaven ook een doel om naar te streven. En niet te vergeten: in de profetieën over de 'lijdende knecht' vond de kerk oude woorden om het nieuwe werken van Jezus te benoemen. In de verbreding van het heil hebben heiden-christenen zich opgenomen gevoeld. Maar wat voor ons in deze dienst belangrijker is: het visioen biedt troost.

Nog concreter dan Openbaring spreekt Jesaja van een toekomst voor een mensheid die één is, een schepping die geweldloos is. Een wereld, waarin het leven weliswaar eindig is, maar vervuld. Geen kind sterft onnodig, mensen worden verzadigd. Een leven voor het eigen huis onder de eigen vijgenboom. Het werk van de eigen handen heeft zin gehad en is gewaardeerd. Zo biedt een vervuld leven troost – nu al. En het visioen doet hopen op meer. Openbaring, geschreven in een tijd van onrust en vervolging, voegt daar het ontroerende beeld aan toe: dat "God zal alle tranen uit hun ogen wissen."

In de lijn van het visioen van Jesaja gedenken wij vandaag mensen, die ons ontvallen zijn. Mensen, aan wie wij terugdenken. Wij denken aan wat ze betekenden voor de gemeenschap, het werk van hun handen. Met genegenheid, trots, respect, weemoed, en liefde. Aan de grenzen van het leven merk je, hoe belangrijk "goede woorden" zijn. Woorden, die durven uitspreken wat een mens meemaakt. De goede en de slechte tijden. Want in het aangezicht van de dood worden wij meestal eerst sprakeloos.

Wij moeten, en mogen, onder ogen zien, dat ook onze geliefden en wijzelf sterfelijk zijn. En dit doet pijn. Maar ook: die pijn en die rouw zijn niet alleen negatief. Rouw is liefde, is één van de centrale stellingen van de rouwexpert Manu Keirse, die afgelopen 16 oktober in een volle Marekerk vijf kwartier indringend en volledig uit het hoofd sprak over hoe wij anders en beter kunnen leren omgaan met verlies en verdriet. Met een diepe empathie, en aan de hand van vele voorbeelden uit zijn eigen klinische praktijk, gaf hij de aanwezigen inzicht, om de moed te hebben eindigheid en sterven onder ogen te zien. Om beter te begrijpen dat mensen die rouwen, tijd nodig hebbend. Dat wij, medemensen, in zo'n situatie, van grote betekenis kunnen zijn. Niet met goede raad, maar met luisteren, luisteren, en nog eens: luisteren. Hij deelt observaties, die je nooit meer vergeet: hoe kinderen vergeten worden bij rouwen, of zelfs uitgesloten. Hoe vaak vergeten wordt, dat ook het verlies van een broer of een zus, of van een inspirerend persoon uit je verleden, een diepe impact kan hebben, je diep in rouw kan dompelen.

Wie er was, was diep onder de indruk. Ik ook. Zijn hele lezing is na te luisteren. In de nieuwsbrief vindt u de link naar de opname. <https://www.youtube.com/live/KewZ7GkLMtI>
Moge ons troosten, dat het leven van hen die stierven rijk was voor ons, en voor hen. Dat er vervulling was, en erkenning. Dat er liefde was. Dat hun werken en hun pogen tot zegen waren voor ons en anderen.

Wij lezen straks een bekend gedicht van Rainer Maria Rilke als slottekst. "Herfst". Het gedicht begint met vallende bladeren, en breidt dit beeld uit naar ons allen, die vallen, en naar de hele wereld, die valt. En tussen die bladeren is ineens sprake van "handen". Deze hand zal vallen. Wat bedoelt Rilke hiermee?

Coen Wessel, predikant PKN en sinds kort secretaris van de Raad van Kerken, heeft over deze vraag een mooi artikel geschreven. Hij vermeldt, hoe dit gedicht ontstond nadat Rilke intensief kennis had gemaakt met het atelier van Auguste Rodin. Die had een fascinatie voor handen, expressieve handen. En hij suggereert zelfs plausibel, dat Rilke één beeldengroep voor ogen had, het beroemde ‘burgers van Calais’. Als de Engelse koning in 1347 Calais veroverd, spaart hij de bewoners van de stad, op voorwaarde dat zes vooraanstaande burgers zich overgeven om gedood te worden. Rodin beeldt hen uit, geketend aan elkaar, met handen die verhalen vertellen. De voorste, vallende, linkerhand van de leider Eustache de St. Pierre, lijkt overgave te betekenen. Verzoening met zijn lot. De anderen in de beeldengroep hebben andere, opvallende houdingen.

Zo heeft Rilke het thema ‘vallende bladeren’ en ‘vallende handen en mensen’ aan elkaar geknoopt in zijn gedicht, en daarmee ook onze worsteling met eindigheid – ook wanneer in die eindigheid nog waarde en zin ligt.

Moge dit gedicht, en moge het visioen van troost uit Jesaja ons bemoedigen om ons het goed, het volledige, en het vervulde leven van hen die stierven voor ogen te voeren, en hoe zij verder leven in ons hart.

Slottekst

(Rainer Maria Rilke)

De blaren vallen, vallen als van ver,
als welkten in de hemel verre tuinen;
ze vallen met ontkenkende gebaren.
En in de nachten valt de zware aarde
uit alle sterren in de eenzaamheid.
Wij allen vallen. Deze hand zal vallen.
En kijk ik naar de andere: het is in alle.
Maar Een is er. Hij vangt dit vallen
oneindig teder in zijn handen op.

([Coen Wessel](#), heeft heel aannemelijk gemaakt dat de beeldtaal van de beroemde beeldhouwer [Auguste Rodin](#) (Rilke heeft een poosje – 1905/1906 – als zijn assistent gewerkt, en schreef ook over zijn werk) belangrijk is om dit gedicht goed te begrijpen. Wessels verbazing (ook de mijne) betrof de introductie van de ‘handen’ – wat niet zo voor de hand ligt als het over vallende blaadjes gaat. Wessel maakt aannemelijk dat Rilkes metafoor ontleend is aan de beeldtaal van Rodin. Het artikel van Wessel vindt u [hier](#).